

ב' בסיון תשס"ה
9 ביוני 2005
X6479

מספר העובדים הזרים ללא היתר שיגורשו מישראל ב- 2005 – אומדן ומשמעויותיו.

תזכיר זה מציג אומדן ראשון להיקף גרושם של עובדים זרים ללא היתר מישראל בשנת 2005. אומדן זה מהווה חלק ממעקב שמקיים מינהל תכנון, מחקר וכלכלה בתמי"ת על אינדקטורים בעלי השפעה בשוק העבודה.

א. אומדן למספר המגורשים לשנת 2005

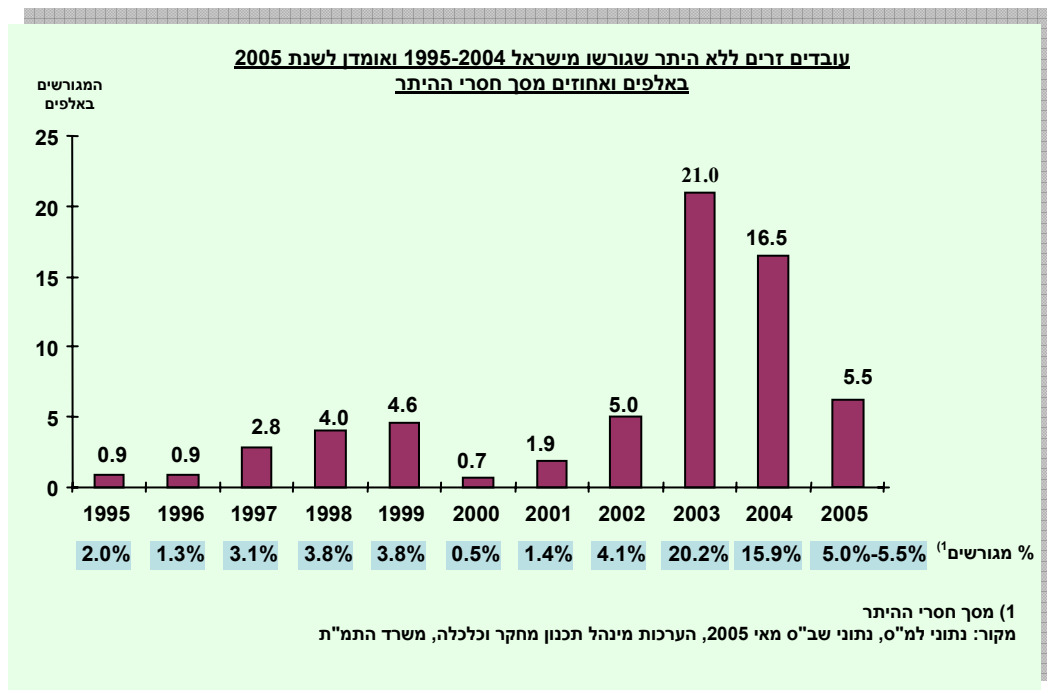
על פי הערכתנו צפוי שמספר העובדים הזרים ללא היתר (גברים ונשים) שיגורשו מישראל עד סוף 2005 יגיע לכ- 5.5 אלף. היקף זה נמוך לאין שעור ממספר המגורשים בשנים 2003 ו- 2004 שעמד על 21.0 אלף ו- 16.5 אלף בהתאמה¹.

האומדן נבנה על בסיס נתוני המגורשים ב- 4 החודשים הראשונים של 2005 בנתיב השב"ס² המהווה נתיב עיקרי בתהליך הרחקתם של עובדים זרים ללא היתר, על הערכות מינהל התכנון למספר המגורשים בנתיב משטרת ההגירה, ועל הערכות למספר העובדות הזרות ללא היתר² שיורחקו מישראל עד סוף 2005. חשוב לציין כי עד 2003 מספרן של העובדות הזרות ללא היתר שגורשו מישראל היה נמוך (פחות מ- 50 מגורשות בכל אחת מהשנים הקודמות), ואילו החל מ- 2004 עלה מספרן של נשים שגורשו מהארץ בשל היותן עובדות זרות ללא היתר לכ- 1,000-500 (ר' נספח).

ההערכות לעיל מלמדות על האטה משמעותית בקצב הגרוש מהארץ של עובדים זרים ללא היתר. היקף אוכלוסיית המגורשים ב-2005 צפוי כאמור, להגיע לכ 5.5 אלף מחזיר את סך המגורשים לרמה הנמוכה של גירוש עובדים זרים ללא היתר בשנים שקדמו להחלטות הממשלה על הגברת הגרוש של עובדים זרים ללא היתר מישראל (ראה תרשים בהמשך).

מספרן של הנשים מסך העובדים המגורשים יגיע בשנת 2005 לכ- 900 בדומה למספרן בשנת 2004. אחוז העובדים חסרי ההיתר המגורשים מתוך סך העובדים חסרי ההיתר ינוע בשנת 2005 בין 5% - 5.5%. שיעור זה נמוך באופן משמעותי מאחוז המגורשים בשנים 2003 ו- 2004 שהגיע ל- 15.9% ו- 20.2% בהתאמה.

¹ נתוני 2004 עודכנו ונוספו להם אומדני שב"ס על מספר העובדות הזרות ללא היתר שגורשו מישראל.
² אומדנים ראשונים, שב"ס, מאי 2005

ב. גרוש עובדים זרים ללא היתר – עמידה ביעד ומשמעויותיו

החלטות הממשלה בדבר רפורמה בשוק העבודה והרחקת זרים העובדים שלא כדין בישראל קבעו יעד כמותי לצמצום מספר העובדים הזרים המועסקים בישראל: הקטנה של מספר העובדים ללא היתר בשני שלבים: בשלב ראשון, באוגוסט 2002, נתקבלה החלטה על הרחקה של **50 אלף** זרים העובדים שלא כדין בישראל עד לסוף שנת 2003. בינואר 2003 החליטה הממשלה על הכפלת מכסת המגורשים עד להיקף כולל של – **100 אלף** עובדים שגורשו עד לסוף שנת 2004.

נתיב **הגברת האכיפה**, התפיסה והגרוש של עובדים לא חוקיים מהארץ תוכנן להוות נתיב מרכזי בהתמודדות עם צמצום מספר העובדים הלא-חוקיים בישראל (וזאת לצד הגבלת כניסת עובדים חדשים, הגברת הפיקוח על דרכי הכניסה ועידוד עזיבה מרצון של עובדים ללא היתר³), ועל כן תוגברה האכיפה בכל הקשור בבקרה על העסקת עובדים זרים בישראל באמצעות הקמת מנהלת לעובדים זרים, משטרת הגירה והרחבת קיבולת מקומות כליאה לעובדים הזרים ללא היתר שנתפסו עד לגרושם מהארץ.

³ זוהי בנוסף לטיפול בעובדים הזרים בהיתר שכלל הפחתת מספר ההיתרים, בחינת הסדרי העסקתם שהובילו להפעלת שיטת הזיכיונות וכן העלאת עלות העבודה.

הלוח שלהלן מציג אומדן מסכם למספר העובדים הזרים ללא היתר שגורשו מישראל מספטמבר 2002 ועד לדצמבר 2004 וכן הערכה של מספר המגורשים עד דצמבר 2005 בהתייחס לנתיבי הגרוש השונים.

עובדים זרים ללא היתר מגורשים מישראל 2002-2005, באלפים

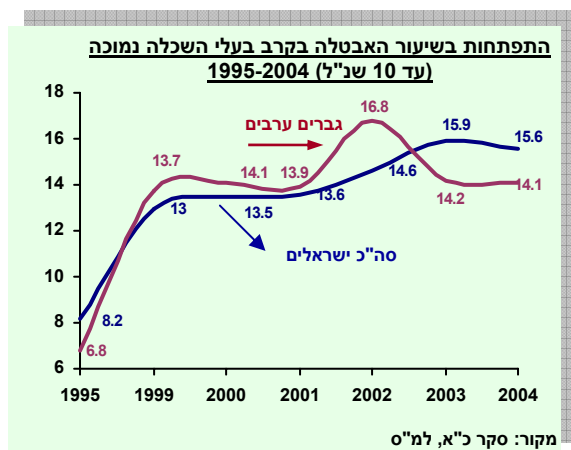
התקופה	סה"כ מגורשים	שירותי בתי הסוהר	משטרת ההגירה
2002 (ספט' – דצמ')	3.2	3.2	--
2003	21.0	16.0	5.0
2004	16.5	11.5	5.0
סה"כ 2002 – 2004 ¹	41.0	31.0	10.0
2005 (אומדן)	5.5	4.0	1.5

(1) נתוני 2004 עודכנו ונוספו להם אומדני שב"ס על מספר העובדות הזרות ללא היתר שגורשו מישראל.
 (2) החל מהשלישון האחרון של 2002 ועד סוף 2004. סיכום המתייחס לשתי החלטות ממשלה בדבר גירוש עובדים זרים ללא היתר.

מקור: הערכות שב"ס, מאי 2005, אומדני מינהל תכנון מחקר וכלכלה, תמי"ת

מהלוח ניתן ללמוד, שהחלטות הממשלה שהציבו יעד לגירוש בהיקף הכולל של המגורשים ב- 100 אלף עובדים התבצעו בהיקף חלקי בלבד, רק כ- 41% מיעד הגרוש התבצע עד סוף שנת 2004. זאת ועוד, גם המגמות הראשונות המסתמנות להיקף הגרוש הצפוי ב- 2005 מצביעות על המשך תת-ביצוע של החלטות הממשלה בסדר גודל ניכר. גם אם ניקח בחשבון את היקף הגירוש הצפוי בשנת 2005 (5.5 אלף) הרי ששיעור ביצוע החלטת הממשלה יגיע לכ- 47% מההיקף הכולל שנקבע לגרוש עובדים (100 אלף לסוף שנת 2004).

ההצבה מחדש של עובדים ללא- היתר שנטשו את מעסיקם החוקי לטובת מעסיקים אחרים כחלק ממדיניות ה"שמיים סגורים" יכולה לספק הסבר חלקי לאי עמידה ביעדי הממשלה. ע"פ הערכתנו בשנים 2003 ו- 2004 הוצבו מחדש לעבודה פחות מ- 6.0 אלף עובדים שניתן היה לגרשם לולא הוחלט על הצבתם מחדש לעבודה במסגרת המדיניות של ה"שמיים סגורים". לו גורשו עובדים אלו היה עולה סך הגירוש בשנים 2003 ו- 2004 ל- 47 אלף ושיעור הגירוש היה מגיע ל- 47% מסך יעד הגירוש שנקבע ע"י הממשלה. מכאן, שההצבה מחדש של עובדים זרים ללא היתר מהווה כ- 10% מסך אי העמידה ביעד הגירוש שקבעה הממשלה. (לתוספות ר' נספח).

החלטות הממשלה בדבר רפורמה בשוק העבודה והרחקת זרים העובדים שלא כדין בישראל התקבלו על רקע העלייה בשיעור המובטלים, בעיקר מקרב בעלי השכלה נמוכה, והרצון להחזיר את המובטלים הישראלים לשוק העבודה מחד, ובשל הגידול המהיר באוכלוסיית העובדים הזרים שהועסקו בישראל, שמספרם הגיע בסוף שנת 2002 על סך כולל של כ- 226 אלף בהם 124 אלף (55%) שהועסקו בארץ ללא היתר.

נתונים ראשוניים מצביעים כי אכן במהלך שנת 2004 החלה להסתמן קליטת עובדים ישראלים בעלי השכלה נמוכה במקומות עבודה שהעסיקו עובדים זרים ובלעדיו. קליטת עובדים שהעמיקה ככל הנראה גם בשנת 2005.

כתוצאה מקליטת העובדים הללו החלה להסתמן גם ירידה בשיעורי האבטלה שלהם. במיוחד בולט הדבר לגבי ירידה בשיעורי האבטלה של גברים ערביי ישראל. ע"פ נתוני הלמ"ס ירד שיעור האבטלה של גברים ערבים בשנת 2004 ל- 14.1% בהשוואה לשיא של שנת 2002 שעמד על 16.8.

הרחקת עובדים זרים היתה כאמור, חלק מתכנית כלכלית רחבה יותר של השבת מובטלים ישראלים לעבודה. ניתן להעריך, בזהירות המתחייבת, כי הירידה בשיעור האבטלה עד סוף 2004 בכלל ושל גברים בקרב ערביי ישראל בפרט היתה נמוכה ביחס לציפיות, בין היתר בשל אי עמידה ביעדי הגרוש שנקבעו.

נספחים:

א. מתודולוגיה של בניית אומדני המגורשים שנת 2005

1. מס' המגורשים בנתיב שב"ס⁴

בחדשים ינואר – אפריל 2005 הוחזקו במתקני שב"ס 1,700 עובדים זרים ללא היתר. מתוכם גורשו מישראל 1,030 עובדים.

לפי נתונים אלו, ובהנחה שקצב הגרוש הנוכחי לא ישתנה, צפוי שמספר המגורשים הגברים מהארץ בנתיב שב"ס יעמוד על כ- 3,100 עו"ז ב- 2005. היקף כזה של מגורשים מהווה חזרה לסדרי הגודל של המגורשים ב-1997, לפני החלטת ממשלה על הגברת האכיפה והגרוש, והוא קטן לאין שעור ממספר המגורשים בשנים 2003 ו-2004 (שעמד על 10.7 אלף ב- 2004 ועל 16.0 אלף ב- 2003 בנתיב השב"ס).

2. אומדן למספר העובדות הזרות ללא היתר שגורשו מישראל²

הנתונים על היקף המגורשים ע"י השב"ס התייחסו עד כה לעובדים גברים בלבד. אולם מתברר כי החל מ- 2004 גדל משמעותית מספרן של הנשים הזרות שגורשו מהארץ, ואף כי מרבית המגורשות הן נשים שנכנסו לישראל באשרת תייר או שהסתננו אליה בדרכים לא חוקיות, והן נשים "הועסקו" בארץ בזנות, ולא מי שנכנסו באשרת עובד זר, נאמד מספרן של העובדות ללא היתר שגורשו מישראל ב- 2004 בכ- 1.0 אלף נשים. על פי אומדנים ראשוניים של השב"ס הגיע מספר העובדות הזרות ללא היתר שגורשו מישראל לכ-300 מגורשות בשליש הראשון של 2005. נתונים נוספים על העובדות הזרות שגורשו מהארץ אינם זמינים עדיין, אולם על פי הערכה מגיע חלקן של מגורשות שהן עובדות ללא היתר מהפיליפינים לכ-48%.

3. הגרוש בנתיב משטרת ההגירה

למשטרת ההגירה כ- 150 מקומות כליאה משלה המשמשים להחזקת העצורים עד לגרוש בנתיב זה של משטרת ההגירה. נתוני משטרת ההגירה⁵ על מספר המגורשים בפועל לא היו זמינים, אולם ניתן להניח כי גם בנתיב זה לא נעשה שמוש במלוא פוטנציאל מקומות הכליאה שכן מגמת הירידה במספר המגורשים שאפיינה את נתיב שב"ס מתקיימת גם במתקני משטרת ההגירה, ועל כן קצב המעצרים והגרושים קטן גם כאן. מספר המגורשים בנתיב משטרת ההגירה הוערך בשנים קודמות ב-5 אלף בשנה⁶. לצורך הערכת שעור המגורשים בנתיב משטרת ההגירה הצבנו את ערכי קצב הירידה בגרוש בנתיב שב"ס על נתוני פוטנציאל הכליאה של משטרת ההגירה. חישוב זה נבנה על בסיס נתוני שב"ס לשליש הראשון של 2005. שעור המגורשים השנתי בנתיב שב"ס ב- 2005 עמד על 29% מגודלו ב- 2004 (3.1 אלף לעומת 10.7 אלף בהתאמה). על פי אותו יחס חושב האומדן השנתי של המגורשים בנתיב משטרת ההגירה: 29% מ-5.0 אלף מביא אותנו להערכה של 1.5 אלף מגורשים בנתיב משטרת ההגירה ב-2005.

⁴ מקור: אומדנים ראשוניים, שב"ס, מאי 2005.

⁵ באתר מנהלת ההגירה מוצגים נתונים צוברים למספר העובדים הזרים שעזבו את הארץ (מגורשים ועוזבים מרצון) החל מספטמבר 2002.

⁶ לשיטת בניית אומדן המגורשים בנתיב משטרת ההגירה ר' עובדים זרים ללא היתר שנעצרו וגורשו מישראל בשנים 2003-2004 דפי מידע בנושאי שוק העבודה, מינהל תכנון מחקר וכלכלה בתמ"ת, מרץ 2005.

ב. המגורשים מתוך כלל העצורים (הנתונים מתייחסים למגורשים ממתקני שב"ס בתקופה 1/05-4/05)

60.6% מכלל העובדים הזרים ללא היתר שהוחזקו במתקני שב"ס בשלישון הראשון של 2005 גורשו מישראל, ובהתאמה- קרוב ל- 40% מהעובדים ללא היתר שהוחזקו בכלא ע"י שב"ס בתקופה זו לא גורשו, ומרביתם- הוצבו מחדש בעבודה. נתון זה מלמד גם הוא על ירידה בהיקף הגרוש, שכן בשנים שבהן הוגברה האכיפה (ב- 2003 וב-2004), עמד חלקם היחסי של המגורשים מכלל המוחזקים בכלא על 82.6% ו-75.6% בהתאמה.

רוב העצורים שלא גורשו הם עובדים זרים שנכנסו בהיתר (נטשו את המעסיק החוקי או שהועברו למעסיק אחר ללא ידיעתם או שהמעסיק לא קיים את תנאי ההיתר) והוצבו מחדש בעבודה אצל מעסיק אחר בעל היתר, ורק מעטים מתוכם שוחררו בערבות עד להרחקה מהארץ . נתונים כמותיים על החלק היחסי של מי שלא גורשו אלא הוצבו מחדש לעבודה לעומת מוחזקים שלא גורשו אלא שוחררו בערבות אינם זמינים עדיין, אולם נראה שמגמת ההצבה מחדש התחזקה ב- 2005 לעומת השנתיים האחרונות.

הירידה במספר המגורשים נתנה אותותיה גם לגבי פוטנציאל מקומות הכליאה של השב"ס : כלא רנסנס בצפון נסגר כבר בינואר 2005, ואילו בכלא איילון (רמלה) התפוסה עומדת על כמחצית מכלל מקומות הכליאה האפשריים.